

2. Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. (1998). International document No. 995_085. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085 [in Ukrainian].
3. European Convention for the Protection of Human Rights. (2013). International document No. 995_004. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 [in Ukrainian].
4. Konovalenko-Montzolevska, N. V. (2013). Human freedoms and their ability to secure the state: the evolution of socio-philosophical research. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody*, 41(2), 16-27 [in Ukrainian].
5. Shvets, D. W. (2017). Protection of human and citizen's rights and freedoms is a priority of the national police of Ukraine. *Pravookhoronna funktsiya derzhavy: teoretyko-metodolohichni ta istoryko-pravovi problemy*, 13-15 [in Ukrainian].
6. *A Guide to Democratic Policing*. (2008). Retrieved from: <https://www.osce.org/en/secretariat/23805?Download=true> [in Russian].
7. Krishtanovich, M. (2013). The activities of the MIA on the protection of human rights and freedoms as an important condition for ensuring national security of Ukraine. *Naukovyy visnyk*, 12, 34-38 [in Ukrainian].
8. Bayley, David H. (1999). The Contemporary Practices of Policing: A Comparative View. *A Role for Democratic Policing*. Washington: National Institute of Justice [in English].
9. *Public Association "Legal Development Network"*. (2020). What are the requirements for the ethical behavior of police officers. Retrieved from: <https://ldn.org.ua/consultations/yakymy-je-vymohy-do-etychnoji-povedinky-politsejskyh/> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.10.2019

УДК 347.73

Фесенко О.М.,

докторант Науково-дослідного інституту публічного права,
кандидат юридичних наук

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

У статті робиться аналіз теоретичних основ розвитку інституту інвестицій в Україні на основі їх розвитку в історичній ретроспективі. Акцентовано на необхідності формулювання єдиних принципів правового захисту інвестицій. Визначено, що в Україні значний імпульс для розвитку теорії інвестицій був даний становленням системи приватного підприємництва та конкуренції й характеризувався активною роллю держави у створенні сприятливого інвестиційного клімату та здійсненні вкладень державних інвестицій в суспільну інфраструктуру, стимулюванням приватних інвесторів шляхом надання державної фінансової підтримки на конкурсній основі.

Констатовано, що трансформаційні зміни, які відбулися у процесі адміністративної реформи органів виконавчої влади, що здійснюють правове регулювання інвестицій та забезпечують управління процесом адміністративно-правового захисту інвестицій потребують формулювання єдиних принципів захисту інвестицій, і, відповідно, таких визначальних понять, як «захист інвестицій», «адміністративно-правовий захист прав інвесторів» та інші.

Ключові слова: інвестиції, іноземні інвестиції, реальні інвестиції, інвестиційна діяльність, захист інвестицій, адміністративно-правовий захист.

Fesenko O. DEVELOPMENT OF THE INSTITUTE OF INVESTMENTS IN UKRAINE AND THEIR LEGAL PROTECTION

The article analyzes the theoretical foundations of the development of the investment institution in Ukraine on the basis of their development in historical retrospect. Emphasis is placed on the need to formulate uniform principles of legal protection of investments. It is determined that in Ukraine a significant impetus for the development of investment theory was given by the formation of private enterprise and competition and was characterized by the active role of the state in creating a favorable investment climate and public investment in public infrastructure, stimulating private investors by providing state financial support on a competitive basis.

It is stated that the transformational changes that have taken place in the process of administrative reform of executive bodies that regulate investments and ensure the management of the process of administrative and legal protection of investments require the formulation of uniform principles of investment protection and, accordingly, such defining concepts as "investment protection", "administrative and legal protection of investors' rights" and others.

Key words: investment, foreign investment, real investment, investment activity, investment protection, administrative and legal protection.

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що практика (в тому числі і юридична) дуже щільно займається питаннями інвестування, в доктрині не сформульовано загально визначених підходів до розуміння базових категорій інвестиційного права (більшою мірою цими питаннями займаються фахівці з міжнародного інвестиційного права, однак відповідних досліджень по українському праву майже немає). Це стосується навіть вихідного поняття - інвестицій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню питань щодо розвитку інституту інвестицій та їх правового захисту в різний час були присвячені роботи І. Бланка, Я. Бондаренка, П. Борщевського, Є. Величко, М. Герасимчука, Л. Гітмана, О. Градова, С. Гутеквича, М. Дем'яненка, В. Карсекіна, С. Кваші, М. Крейниної, Ю. Лукашина, М. Мельника, О. Мозгового, А. Музиченко, А. Пересади, М. Савлука, В. Савчука, Н. Тараненка та інших. Проте отримані у наукових дослідженнях дані потребують пошуку новітніх підходів та уточнення.

Метою цієї статті є аналіз теоретичних основ розвитку інституту інвестицій та їх правового захисту.

Вклад основного матеріалу. Інвестиції та інвестування в останні 20 років в Україні являють собою один з ключових елементів економіки. З переходом від планової економіки до ринкової на залучення інвестицій та інвестиційні процеси покладаються величезні надії. Економічні реалії України свідчать про суперечливість інвестиційних процесів, що відбуваються в нашій державі. Так, надходження прямих іноземних інвестицій в Україну за період з 2002 до 2018 року значно коливається та суттєво залежить від стану та зміни політичної й економічної ситуації в країні та світі. Так, у 2005 році, сподіваючись на позитивні зміни після подій 2004 року, іноземні інвестори вклали в економіку України 7808 млн. дол. США, що у 4,6 рази більше, ніж у попередньому році. Найбільший обсяг надходжень іноземних інвестицій в Україну відбувся у 2008 році – 10913 млн. дол. США, що було в 6,4 рази або на 9198 млн. дол. США більше, ніж у 2004 році. Значне скорочення надходжень прямих іноземних інвестицій у 2009 році в значній мірі пояснюється світовою економічною кризою – обсяг надходжень зменшився в порівнянні з 2008 роком на 55,9 %, що становило 6097 млн. дол. США. У наступний період, з 2010 до 2012 року, спостерігається поступове зростання іноземних інвестицій, обсяг надходжень яких у 2012 році збільшився до 8041 млн. дол. США. Але вже в 2013 році політична нестабільність в Україні призвела до значного зменшення надходжень іноземних інвестицій, які склали у 2014 році всього 410 млн. дол. США, тобто всього 9,1 % від обсягу надходжень у 2013 році. У 2015 і 2016 роках ситуація почала декілька покращуватись і обсяг іноземних інвестицій в економіку України становив відповідно 2961 і 3130 млн. дол. США, що, між тим, значно менше, ніж у 2012 році. Але не виправдання надій на стабілізацію політичної ситуації, боротьбу з корупцією, ефективність економічних реформ знов призвело до скорочення надходжень прямих іноземних інвестицій, обсяг яких в 2017 році порівняно з 2016 роком зменшився майже на 30 %. Незначне збільшення надходжень у 2018 році, всього на 153 млн. дол. США або на 6,9%, продовжує свідчити про недовіру іноземних інвесторів до можливостей стабільного ведення бізнесу та поліпшення інвестиційного клімату в країні [1]. А отже, питання про повне відновлення економіки та повернення колишньої динаміки інтенсивності інвестицій досі залишається відкритим.

Цікаво зазначити, що особливе місце в дослідженні питань інвестицій відводиться іноземним інвестиціям, орієнтація на які стала загальною тенденцією пострадянської України. Іноземні інвестиції покликані надати додатковий імпульс розвитку національної економіки і частково компенсувати шкоду, заподіяну фатальними перестроювання в економіці та устрої держави в цілому, які відбулися у 80 - 90-х роках ХХ ст. Однак безперечним є те, що залучення іноземних інвестицій стало однією з пріоритетних завдань як держави, так і бізнесу. На цьому тлі не дивує значне збільшення числа наукових досліджень, присвячених саме інвестиціям з іноземним елементом.

Приміром, у дисертаційній роботі Н.О.Березніченко «Зарубіжні інвестиції в системі факторів економічної модернізації України» здійснено порівняльний аналіз досвіду залучення іноземних інвестицій у процесі двох індустріальних модернізацій економіки України: ранньої індустріальної (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) та нинішньої ринкової модернізації, яка здійснюється за умов глобалізації світової економіки [2, с. 19]. У дисертації С.М.Лісніченко «Фінансово-правове регулювання іноземного інвестування в Україні (за законодавством України та країн ЄС і США)» здійснено комплексне дослідження правовідносин, врегульованих чинним законодавством України, що виникають між державними адміністративними органами та іноземними інвесторами, а також фінансові основи та рамкові умови здійснення нерезидентами підприємницької діяльності в Україні [3, с. 16]. Механізм державного регулювання і планування залучення інвестицій досліджено в дисертації І.А.Федоренка. Автором запропоновано організаційно-економічний механізм планування залучення та регулювання інвестицій, який базується на моделі оцінки та прогнозуванні факторів, що впливають на активізацію інвестиційних проектів, а також на стратегії управління інституційними та організаційними структурами [4, с. 18].

Проте видається, що поняттю інвестицій в цілому – як своєрідної економічної та правової категорії не приділяється достатньо уваги. Незважаючи на появу в останні роки низки робіт [5], присвячених теоретичному осмисленню та правовому регулюванню інвестицій та інвестиційної діяльності, дана тематика, з нашої точки зору, залишається слабо розробленою й вимагає більш повного аналізу.

Окремо слід зазначити, що історично так склалося, що в Україні в основному робиться акцент на інвестиції у реальний сектор економіки. Останнім часом ми спостерігаємо інтенсифікацію будівництва, інвестування в рукотворні об'єкти нерухомості та землю. Водночас, незважаючи на традиційну орієнтованість на реальні інвестиції в нашій країні, ця проблематика в силу особливостей улаштування планової економіки в радянський період слабо розроблена. Часті і не завжди глибоко продумані зміни в економіці, за якими законодавство часом не встигає, приводили та призводять до теоретичних і практичних проблем в процесі інвестиційної діяльності. У законодавстві відсутнє однакове розуміння інвестицій. В економічній та юридичній літературі також немає єдиного теоретичного підходу до інвестицій. Така ж ситуація складається і щодо адміністративно-правового захисту інвестицій та інвестиційної діяльності. Загальні методологічні прогалини в

інвестиційної проблематики укупі з бурхливо мінливими економічними реаліями стають причиною всіляких практичних проблем, включаючи відсутність однаковості в основних поняттях, термінологічну суперечливість і, як наслідок, правову невизначеність у різних аспектах адміністративно-правового захисту інвестування.

Не можна оминати увагою при розгляді цього питання радянські часи існування нашої держави. Так, з кінця 1920-х і до 1980-х рр. офіційне ставлення до іноземного капіталу в СРСР було суто негативним [6, с. 25]. Фактично після періоду НЕПу від інвестицій (у класичному їх розумінні) в цілому і від іноземних інвестицій зокрема держава відмовилася. Термін «інвестиції» практично не використовувався [7, с. 17].

Відповідно, говорити про вкладення приватних осіб, рух капіталу в процесі інвестування в сучасному його розумінні не доводилося. Отримання прибутку в умовах планової економіки також не можна розглядати в якості цільового орієнтира вкладень. Проте за своєю суттю розглянуті процеси були саме вкладенням тих чи інших ресурсів (нехай не грошей, але матеріальних цінностей, наприклад у будівництво). Таким чином, суспільні відносини, які розглядаються в даному дослідженні в якості інвестицій, у радянський час склалися в суспільстві в специфічному вигляді з поправкою на особливості існуючої економічної системи. Правове регулювання таких відносин також відрізнялося від прийнятих в капіталістичному суспільстві моделей. Однак, на наш погляд, не можна погодитися з Н.Г.Дороніною та Н.Г.Семілютіною, які вказують, що «законодавство радянського соціалістичного періоду не містить правових норм, що стосуються правових форм руху грошового капіталу, здійснення інвестицій» [8, с. 30]. Представляється, що інвестиції в модифікації, актуальної на той момент часу, склалися в суспільстві і відповідним чином регулювалися законодавцем.

У правовій доктрині слідом за економічними реаліями також розроблялися проблеми саме реальних інвестицій всередині країни, а також капітальних вкладень [9; 10]. Для радянської економічної моделі було характерно те, що існувала система господарювання. В умовах планової економіки говорити про інвестиції в ті чи інші фінансові інструменти, цінні папери не доводилося у зв'язку з відсутністю ринку грошових капіталів [11, с. 94], обмеженням повноважень юридичних і фізичних осіб за розпорядженням активами та кола об'єктів, які могли бути спрямовані вкладення.

Таким чином, слід констатувати, що в радянський період першочерговий інтерес викликали саме реальні інвестиції. При цьому вони не включали в себе іноземні інвестиції, залучення яких було неможливо. Видається, що тут вбачається друга історична домінанта, яка визначає сучасне осмислення ідеї інвестицій у вітчизняній теорії права, законодавстві та практиці правозастосування.

Вектор розвитку з акцентом на реальному секторі економіки, заданий в радянський час, є одним з основних факторів, що впливають на економічні процеси і в даний час. Саме тому історично та економічно не можна не враховувати основну тенденцію вкладення капіталів у нашої країни саме в сфері реальних інвестицій. Без сумніву, така тенденція простежується і по сьогоднішній день, що не може не відбиватися на специфіці правового регулювання інвестицій та їх розумінні в теорії і на практиці [12].

Таким чином, інвестиційна історія України до сучасного етапу зводиться до зміни підходів у розумінні інвестицій виходячи з політичних установок, що панували в той чи інший момент часу, і економічних реалій відповідного періоду. Тим не менше ми вважаємо, що побачити дві основні домінанти, котрі історично склалися у вітчизняному усвідомленні інвестицій: це реальний характер інвестицій (з ухилом на вкладення капіталів у видобуток ресурсів) та акцент на іноземних інвестиціях. Видається, що вони визначають основні тенденції в розвитку сучасної вітчизняної теорії та практики права в галузі інвестицій.

Переходячи до сучасного етапу розвитку інвестицій в Україні та чинного правового регулювання, слід позначити основні віхи у зміні радянського підходу до інвестицій на існуючий. Взагалі, до початку 90-х років, безпосередньо в Україні, категорії «інвестиції» не знаходилося місця як у теорії, так і на практиці. Уперше це поняття почало зустрічатися саме у вітчизняній економічній літературі, коли підмінялось поняттям «капітальні вкладення» в матеріальні активи. По суті, інвестиції зводилися до реальних інвестицій в їх західному розумінні [13, с. 16–17]. Причому йшлося про суто внутрішні вкладення держави, без залучення іноземних суб'єктів або капіталів. Інвестиції розглядалися в якості найважливішого економічного інструменту, який характеризував діяльність будівельного комплексу. В цьому випадку капітальні вкладення (іноді – інвестиції) аналізувалися у двох аспектах: як економічна категорія та як процес, пов'язаний з рухом грошових коштів (ресурсів).

Початок перетворень пов'язують з Постановою Ради Міністрів СРСР від 13.01.1987 року № 49 «Про порядок створення на території СРСР і діяльності спільних підприємств з участю радянських організацій і фірм капіталістичних та країн, що розвиваються» [14], яким була закріплена можливість створення на території СРСР спільних підприємств з участю радянських організацій і фірм капіталістичних та країн, що розвиваються, на основі договорів, що укладаються учасниками таких підприємств. Далі було прийнято Постанову Ради Міністрів СРСР від 02.12.1988 року № 1405 «Про подальший розвиток зовнішньоекономічної діяльності державних, кооперативних та інших громадських підприємств, об'єднань і організацій» [15], яке зняло ряд основних обмежень на іноземні інвестиції в СРСР. Намітилося бурхливе зростання спільних підприємств за участю іноземного капіталу. Як вказує С. П. Мороз, за даними на жовтень 1987 р. в СРСР було створено 12 спільних підприємств, а на 15 травня 1989 р. їх було зареєстровано вже 448 (з них 386 - з участю фірм капіталістичних та країн, що розвиваються), 22 міжнародні об'єднання, 2 спільні організації та 49 філій спільних господарських організацій [16, с. 110].

Поступово, із формуванням в Україні основ ринкових відносин починають змінюватися наукові світогляди сутності інвестицій (капітальних вкладень), виникають та розвиваються чисто ринкові підходи до їх

оцінки та прогнозуванню форм, методів та принципів здійснення інвестиційної діяльності.

В Україні значний імпульс для розвитку теорії інвестицій був даний становленням системи приватного підприємництва та конкуренції й характеризувався активною роллю держави у створенні сприятливого інвестиційного клімату та здійсненні вкладень державних інвестицій в суспільну інфраструктуру, стимулюванням приватних інвесторів шляхом надання державної фінансової підтримки на конкурсній основі. Піком досліджень можна назвати 90-ті роки, коли проблемам теоретичного осмислення категорії «інвестиції» та пов'язаних із цим поняттям процесам приділялося особливо багато уваги. Наприклад, автори посібника «Теорії інвестицій» Н.О.Татаренко та А.М.Поручник розкривають процес еволюції теорії інвестиційної діяльності – від звичайної констатації фактів до сучасного розуміння процесів інвестування як основи моделі економічного прогресу [17]; А.А.Пересада у монографії «Управління інвестиційним процесом», спираючись на світовий досвід інвестування ринкової економіки, глибоко аналізує теоретичні засади прискорення інвестиційних процесів в Україні, удосконалює відповідно до сучасного стану економіки України методологічну базу прийняття інвестиційних рішень щодо проектів, які принесуть найбільшу віддачу [18]; Б.В.Губський у монографії «Інвестиційні процеси в глобальному середовищі» висвітлює найсуттєвіші характеристики процесів інвестування у національній економічній системі, проводить дослідження шляхів і форм інвестиційної взаємодії на міжнародному та глобальному рівнях [19].

Більш широко трактування поняття, яке досліджується, у розглянутий період було представлено позицією, відповідно до якої інвестиції виступають як вкладення не тільки в основні фонди, але й у приріст оборотних коштів. Разом з тим інвестиції, як правило, розглядалися у зв'язку з розширеним відтворювальним фондом, оскільки завершення інвестиційного циклу пов'язане із запровадженням у дію основних фондів і виробничих потужностей. Це призвело до формування двох підходів до визначення економічної сутності інвестицій - витратного й ресурсного. Відповідно до витратного підходу інвестиції розумілися як витрати на відтворення основних фондів, їхнє збільшення й удосконалення. Даний підхід домінував у теоретичних поглядах і в практичній діяльності, оскільки він відбивав специфіку господарського механізму, що функціонував в умовах адміністративно-командної економіки. Загострення проблеми товарно-грошової збалансованості суспільного відтворення, загальне зниження ефективності функціонування адміністративно-командної системи керування привели до визнання недостатності витратного підходу й звертання до ресурсного підходу. В основі останнього було виділення іншого складового елемента інвестицій - ресурсів. При цьому інвестиції трактувалися як фінансові засоби, призначені для відтворення основних фондів. Однак обидва підходи мали істотний недолік, що полягав у статичній характеристиці об'єкта аналізу, що базується на виділенні якого-небудь одного елемента інвестицій, витрат або ресурсів, що обмежувало можливості дослідження інвестицій як цілісного процесу [20]. У найбільш загальному вигляді інвестиції розуміються як вкладення капіталу з метою його збільшення в майбутньому. Такий підхід до визначення поняття «інвестиції» панує як у європейській, так і в американській методології.

В юридичній літературі цивілістичної спрямованості, зміст інвестицій також трактується дуже широко і невизначено, інвестиціями визнаються всі об'єкти цивільного права, не вилучені з обігу та не обмежені в обороті. Неспроможність такого підходу очевидна, є безліч не вилучених з обороту та не обмежених в обігу об'єктів цивільних прав, які інвестиціями не є, а вилучені з обігу об'єкти, за певних обставин, можуть бути інвестиціями (наприклад, нові зразки виробів, технології тощо). Не можна визнати обґрунтованим твердження, що «тільки та частина коштів, яка вкладається з метою отримання доходу після деякого часу, може називатися «інвестиціями» [21]. Як було вже зазначено, інвестування можливе не тільки для отримання доходу, але і для досягнення інших цілей, зокрема соціального ефекту (інвестиції в освіту, охорону здоров'я, науку, культуру; інвестування фізичними особами в цілях задоволення потреби на житло тощо).

У вітчизняному правовому масиві, який має за мету врегулювати діяльність учасників інвестиційного ринку, водночас діють законодавчі й нормативні акти різних рівнів і значення, юридичної сили та правового рангу. Безмежний нормативний масив підзаконних правових актів постійно генерує суперечності та правові колізії. Часто правові акти носять декларативний характер та супроводжуються застереженням: «якщо інше не передбачене законодавством». Бажано було б, щоб усі винятки з відповідної норми були передбачені в тому документі, в якому міститься саме правило. Вартий уваги і той факт, що деякі норми фінансового права, зокрема, по корпоративному управлінню та діяльності емітентів цінних паперів, значно перебиваються нормами Цивільного та Господарського кодексів. Таким чином, замість кодифікації та уніфікації законодавства мова може йти про те, що практикуючим юристам і судам прийдеться вибирати, яку ж конкретну норму і з якого закону виконувати. Проведені дослідження дають підставу заперечити досить поширений у науковому середовищі підхід щодо цивільного права як всеохоплюючої нормативно-регулюючої сфери, під вплив якої підпадають практично всі процеси без виключення, в тому числі і правовідносини, пов'язані з обігом цінних паперів. Інвестиційна діяльність – це перш за все фінансові правовідносини, які знаходяться в сфері фінансового права. На особливу увагу заслуговує той факт, що в контексті забезпечення фінансової та загальнонаціональної безпеки країни в Україні гостро стоїть проблема не тільки створення правового інвестиційного поля, а й правового захисту національних інтересів, зокрема, при залученні іноземних інвестицій [22].

Питання про вкладення, які можуть бути інвестиціями, видається важливим, та має велику практичну значимість, і в легальному визначенні інвестицій дане положення слід було б сформулювати більш виразно,

виділити сутнісні характеристики інвестицій, їх якісні особливості, тому що ідентифікувати інвестиції за їх змістом за допомогою перерахування видів вкладень, які можуть бути інвестиціями, практично неможливо. Така конкретизація повинна здійснюватися в галузевому законодавстві, що регулює інвестиційну діяльність. Зокрема, з урахуванням необхідності інноваційного розвитку економіки, в законодавстві, що регулює відносини в галузі інтелектуальної власності, слід сформулювати положення про використання нематеріальних благ, які є об'єктами інтелектуальної власності, в якості інвестицій. Інвестиційна діяльність в сучасній Україні ґрунтується на різноманітні форм власності, здійснюється за активної участі держави як регулятора інвестиційних відносин та як інвестора.

Аналіз концепцій інвестиційної діяльності, запропонованих в юридичній науці, показує досить високий інтерес до цієї сфери суспільних відносин. Єдності думок тут не спостерігається, хоча слід вважати, що наявність легальних дефініцій, присутніх в законодавстві, має дещо знижувати розкид думок з питання щодо сутності інвестицій та інвестиційної діяльності. Слід погодитися, що при наявності законодавчо закріплених визначень тих чи інших понять чисто академічні спори про їх зміст йдуть на другий план. Доцільно зосереджуватися на теоретичному осмисленні легальних формулювань, виявленні їх сильних та слабких сторін і, якщо в цьому виникає необхідність, розробці пропозицій, спрямованих на вдосконалення відповідних положень законодавства.

Також важливо відзначити, що не виключається можливість передбачати в чинному законодавстві ті або інші спеціальні правила або механізми захисту щодо певних форм інвестицій. У разі якщо законодавець вважає за доцільне стимулювання майнових відносин в тій чи іншій області або в тих чи інших формах, він вільний забезпечити відповідне правове регулювання. Тоді конкретний вид інвестиційних відносин отримає спеціальне регулювання, що дозволяє ідентифікувати інвестиційні відносини цього конкретного виду, що, втім, ніяк не вплине на правову природу інвестиційних відносин в цілому. Так, чинним законодавством передбачені різні способи захисту прав, це, перш за все, цивільно-правові, а також адміністративно-правові та кримінально-правові методи. До ознак адміністративно-правових методів захисту прав, що відрізняють їх від інших методів захисту, відносяться такі: спрямованість на захист публічних інтересів (на відміну від цивільно-правових методів); більш широкий спектр дії (у порівнянні з кримінально-правовими методами); властивість сприяти ефективному застосуванню інших методів правового захисту.

Висновки. Можна констатувати, що ті трансформації, котрі відбулися у процесі адміністративної реформи органів виконавчої влади, що здійснюють правове регулювання інвестицій та забезпечують управління процесом адміністративно-правового захисту інвестицій потребують формулювання єдиних принципів захисту інвестицій, і, відповідно, таких визначальних понять, як «захист інвестицій», «адміністративно-правовий захист прав інвесторів» та інші. Однак наукою адміністративного права не створено єдиного підходу до визначення даних інститутів, а одне законодавче реформування не в змозі задовольнити цю потребу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Самоєнкова О.В. Інвестиційна діяльність в Україні: тенденції та перспективи. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2019/48.pdf (дата звернення 04.07.2019).
2. Березніченко Н. О. Зарубіжні інвестиції в системі факторів економічної модернізації України: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.05.01; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2002. 21 с.
3. Лісніченко С.М. Фінансово-правове регулювання іноземного інвестування в Україні (за законодавством України та країн ЄС і США): автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07; Київ. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 1999. 18 с.
4. Федоренко І.А. Механізм державного регулювання і планування залучення інвестицій: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.02.03; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Х., 2002. 20 с.
5. Бліхар М. М. Правова природа інвестиційних відносин: фінансово-правове регулювання : дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2018. 488 с.
6. Мороз С. П. Теоретические проблемы инвестиционного права (гражданско-правовой аспект) : автореф. дисс. ... докт. юрид. наук : 12.00.03. Алматы, 2005. 54 с.
7. Ковалев В. В. Инвестиции: Учебник / Под ред В. В. Ковалева, В. В. Иванова, В. А. Лялина. М.: ООО «ТК Велби», 2003. 440 с.
8. Доронина Н. Г., Семилютина Н. Г. Государство и регулирование инвестиций. М.: Городец-издат, 2003. 272 с.
9. Венедиктов А.В. Новая система управления промышленностью // Правовые вопросы управления промышленностью и строительством в СССР: Сб. ст. М.: Госюриздат, 1960. С. 3–53.
10. Кабатов В. А. Некоторые правовые вопросы дальнейшего совершенствования управления капитальным строительством // Правовые вопросы управления промышленностью и строительством в СССР: Сб. ст. М.: Госюриздат, 1960. С. 285–302.
11. Strange S. States and Markets. An Introduction to International Political Economy. London: Pinter Publishers, 1988. P. 94.
12. Кропотов Л. Г. Очерк истории правового регулирования инвестиционной деятельности в России. Вестник СПбГУ. Серия 14. Право. 2011. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ocherk-istorii-pravovogo-regulirovaniya-investitsionnoy-deyatelnosti-v-rossii> (дата звернення 03.07.2019).
13. Антипова О. М. Правовое регулирование инвестиционной деятельности : (анализ теоретических и

практических проблем). Москва : Волтерс Клувер, 2010. 236 с.

14. О порядке создания на территории СССР и деятельности совместных предприятий с участием советских организаций и фирм капиталистических и развивающихся стран: Постановлением Совета Министров СССР от 13.01.1987 года № 49. URL: <http://docs.cntd.ru/document/9026950> (дата звернення 15.07.2019).

15. О дальнейшем развитии внешнеэкономической деятельности государственных, кооперативных и иных общественных предприятий, объединений и организаций: Постановление Совета Министров СССР от 02.12.1988 года № 1405. URL: <http://docs.cntd.ru/document/901700166> (дата звернення 15.07.2019).

16. Мороз С. П. Инвестиционное право Республики Казахстан: научное издание. Алматы : НИИ частного права КазГЮУ, 2006. 509 с.

17. Татаренко Н. О., Поручник А. М. Теорії інвестицій: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2000. 160 с.

18. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом. К.: Лібра, 2002. 472 с.

19. Губський Б. В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі : монографія. К. : Наук. думка, 1998. 390 с.

20. Шевченко С.Ю. Економічна сутність інвестицій та інвестиційної діяльності. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2010/4.pdf (дата звернення 06.06.2019).

21. Орешин В. П. Государственное регулирование инвестиций. Издательство: М.: Наука, 2000. 150 с.

22. Терещенко В. Л. Проблеми та перспективи покращення інвестиційного клімату в Україні. URL: <http://global-national.in.ua/archive/4-2015/195.pdf> (дата звернення 09.06.2019).

REFERENCES:

1. Samotoenkova, O. V. (2019). *Investment activity in Ukraine: tendencies and prospects*. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2019/48.pdf [in Ukrainian].

2. Bereznychenko, N. O. (2002). *Foreign investments in the system of factors of economic modernization of Ukraine*. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka [in Ukrainian].

3. Lisnichenko, S. M. (1999). *Financial and legal regulation of foreign investment in Ukraine (according to the legislation of Ukraine and the EU and the USA)*. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka [in Ukrainian].

4. Fedorenko, I. A. (2002). *Mechanism of state regulation and planning of investment attraction*. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv: Khark. nats. un-t im. V. N. Karazina [in Ukrainian].

5. Blichar, M. M. (2018). *Legal nature of investment relations: financial and legal regulation*. Extended abstract of doctor's thesis. Lviv [in Ukrainian].

6. Moroz, S. P. (2005). *Theoretical problems of investment law (civil law aspect)*. Extended abstract of doctor's thesis. Almaty [in Russian].

7. Kovalev, V.V. (2003). *Investments: Textbook*. Moksva: ООО «TK Velbi» [in Russian].

8. Doronina, N.G., Semilyutina, N.G. (2003). *State and regulation of investments*. Moskva: Gorodets-izdat [in Russian].

9. Venediktov, A.V. (1960). *New industry management system. Legal issues of industrial and construction management in the USSR*. Moskva: Gosyurizdat [in Russian].

10. Kabatov, V.A. (1960). *Some legal issues for the further improvement of capital construction management. Legal issues of industrial and construction management in the USSR*. Moskva: Gosyurizdat [in Russian].

11. Strange, S. (1988). *States and Markets. An Introduction to International Political Economy*. London: Pinter Publishers [in English].

12. Kropotov, L.G. (2011). Essay on the history of legal regulation of investment activity in Russia. *Vestnik SPbGU. Seriya 14. Pravo*, 3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ocherk-istorii-pravovogo-regulirovaniya-investitsionnoy-deyatelnosti-v-rossii> [in Russian].

13. Antipova, O.M. (2010). Legal regulation of investment activity: (analysis of theoretical and practical problems). Moskva: Volters Kluver [in Russian].

14. *About the order of creation in the USSR and the activities of joint ventures with the participation of Soviet organizations and firms of capitalist and developing countries*. (1987). Resolution of the Council of Ministers of the USSR No. 49 from 13th January 1987. URL: <http://docs.cntd.ru/document/9026950> [in Russian].

15. *On the further development of foreign economic activity of state, cooperative and other public enterprises, associations and organizations*. (1988). Decree of the Council of Ministers of the USSR No. 1405 from 02nd December 1988. URL: <http://docs.cntd.ru/document/901700166> [in Russian].

16. Moroz, S. P. (2006). *Investment Law of the Republic of Kazakhstan: scientific publication*. Almaty: NII chastnogo prava KazGYUU [in Russian].

17. Tatarenko, N. A., Poruchnyk, A. M. (2000). *Investment theories: textbook*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

18. Peresada, A. A. (2002). *Investment process management*. Kyiv: Libra [in Ukrainian].

19. Gubsky, B. V. (1998). *Investment processes in the global environment: a monograph*. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].

20. Shevchenko, S. Yu. *The economic essence of investment and investment activities*. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2010/4.pdf [in Ukrainian].

21. Oreshin, V.P. (2000). *State regulation of investments*. Moskva: Nauka [in Russian].

22. Tereshchenko, V. L. *Problems and prospects of abridging the investment climate in Ukraine*. URL:

УДК [342.951:351.73](477)

Ховпун О.С.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
 завідувач кафедри кримінального права,
 процесу та криміналістики
 Академії праці, соціальних відносин і туризму
 orcid.org/0000-0002-5753-966X
 khovpun3322@gmail.com*

ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР У СФЕРІ ФАРМАЦІЇ

Автор статті на основі проаналізованих наукових праць та нормативно-правових актів сформулював власне визначення поняття "адміністративна процедура у галузі фармації" та визначив її особливості.

Було заявлено, що фармація є важливою і досить широкою сферою соціально-економічного життя, охоплює різні суспільні відносини, і тому в галузі фармації проводяться різні види адміністративних процедур, які пропонують класифікувати за багатьма критеріями.

Розглянуті та проаналізовані такі фармакологічні процедури: реєстрація (реєстрація лікарського засобу), дозволи (дозвіл на ввезення (експорт) наркотичних речовин), ліцензування (ліцензування роздрібної та оптової торгівлі лікарськими засобами), контроль та нагляд (якість контроль за лікарськими засобами, фармаконагляду), експертизи (підготовка ліцензованих інтегрованих іспитів «Крок» студентами спеціальності «Фармація, промислова фармація» та інтерни), експерт (проведення експертизи лікарських засобів), акредитація (добровільна акредитація аптечних закладів), про розгляд звернень громадян (розгляд звернень громадян до Державної медичної служби та суб'єктів фармацевтичної діяльності), притягнення до адміністративної відповідальності у сфері фармації (за продаж лікарських засобів без рецепта у випадках заборонено законом тощо).

Адміністративні процедури у фармації за характером ініціації поділяються на заяви, ініційовані заявою фармацевтичної організації або на прохання фізичної особи, а також процедури втручання, ініційовані адміністративним органом.

Ключові слова: фармація, адміністративні процедури, класифікація адміністративних процедур, ознаки адміністративних процедур у фармації, види адміністративних процедур у фармації.

Khovpun O. CONCEPTS, FEATURES AND CLASSIFICATION OF ADMINISTRATIVE PROCEDURES IN PHARMACIA

The author of the article on the basis of the analyzed scientific works and regulatory acts has formulated own definition of the concept of "administrative procedure in the field of pharmacía" and has determined its features.

It has been stated that pharmacía is an important and quite broad sphere of socio-economic life, covers various social relations, and therefore various types of administrative procedures are carried out in the field of pharmacía, which are offered to be classified by many criteria.

The following pharmacological procedures have been considered and analyzed: registration (registration of a medicinal product), permits (permission for import (export) of narcotic substances), licensing (licensing of retail and wholesale trade of medicinal products), control and supervisory (quality control over medicinal products, pharmacovigilance), examinations (preparation of licensed integrated examinations "Krok" by the students of specialty "Pharmacía, industrial pharmacía" and interns), expert (conducting expert examination of medicinal products), accreditation (voluntary accreditation of pharmacy establishments), on the consideration of citizens' appeals (consideration of citizens' appeals to the State Medical Service and subjects of pharmaceutical activity), bringing to administrative liability in the field of pharmacía (for the sale of medicinal products over-the-counter in cases prohibited by law, etc.).

Administrative procedures in pharmacía by the nature of initiation are divided into statements initiated by the statement of the pharmaceutical entity or at the request of an individual, as well as intervention procedures initiated by the administrative agency.

Key words: pharmacía, administrative procedures, classification of administrative procedures, features of administrative procedures in pharmacía, types of administrative procedures in pharmacía.

Постановка проблеми. Виконання функцій державного управління у будь-якій сфері суспільно-економічного життя обов'язково пов'язане з певними адміністративними процедурами. Адже відповідно до порядку, регламентованого адміністративно-правовими нормами мають реалізовуватися права, свободи та законні інтереси громадян, а також органи публічної влади мають виконувати свої контрольні, наглядові, реєстраційні та інші функції. На сьогоднішні комплексні теоретичні дослідження адміністративних процедур у сфері фармації, на жаль, залишаються поза увагою науки адміністративного права. Утім це питання має бути піддана глибокому науковому аналізу та осмисленню, з метою удосконалення правового регулювання фармації як